УДК 331.101.5

Вітер В.І.,
старший науковий співробітник,
НДІ праці і зайнятості населення
Мінсоцполітики України і НАН України

ГІДНА ПРАЦЯ ЯК ЗАСІБ БОРОТЬБИ З БІДНІСТЮ ТА БЕЗРОБІТТЯМ В УМОВАХ ЧЕТВЕРТОЇ ПРОМИСЛОВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

Згідно концепції Міжнародної організації праці (МОП), гідна праця визначається як продуктивна праця, яка одночасно є вільною, безпечною, справедливо оплачуваною, розвиваючою і такою, що не принижує гідність людини [2]. Гідна праця включає чотири елементи: зайнятість, соціальний захист, права трудящих, соціальний діалог. Забезпечення гідної праці — один з головних напрямів діяльності у сфері праці та соціальної політики.

Протягом усього існування людства питання праці й безробіття пов'язувались з досягненнями науки й техніки, з промисловими революціями. Це справедливо й щодо четвертої промислової революції.

На Всесвітньому Економічному Форумі (ВЕФ) в Давосі (2016 р.) було зазначено, що четверта промислова революція розпочалася і вже почала впливати на всі сторони життя людей. Цій темі присвячена книга засновника ВЕФ К. Шваба «The Fourth Industrial Revolution», в якій автор розглядає проблеми нових технологій — штучного інтелекту, робототехніки, Інтернету речей, автономних транспортних засобів, 3-D друку, блокчейну, біотехнології тощо — та їх злиття, яке спричиняє четверту промислову революцію. На думку К. Шваба, ця промислова революція може стати каталізатором нового культурного відродження й справжньої глобальної цивілізації [4].

Історія засвідчує, що всі революційні зміни в промисловості, які є прогресивними за своєю оцінкою, приводили до значних вивільнень робочої сили у багатьох галузях. І сьогодні вчені застерігають, що четверта промислова революція створює ряд загроз для людства, серед яких — масове безробіття в результаті порушення роботи багатьох усталених виробництв і, як результат, — поширення бідності. Як пише британська газета The Guardian, у Давосі-2016 експерти розглянули окремі загрози для ринку праці й повідомили, що в найближчому майбутньому роботи будуть претендувати на робочі місця людей — на одне із двох; за про-

гнозами ВЕФ, до 2020 р. п'ять мільйонів чоловік втратять роботу через роботів. Початок четвертої промислової революції супроводжується зростаючим відчуттям неминучості різкого зменшення кількості робочих місць. І дійсно, згідно з останніми дослідженнями МОП (2016 р.), після світової економічної кризи чисельність безробітних вже зросла більше ніж на 27 млн чол. [5]. Мова йде про збільшення дефіциту гідних робочих місць і про порушення прав людини на працю. Отже можемо констатувати, що сьогодні теорія гідної праці потребує подальшого обґрунтування з урахуванням сьогоднішніх реалій.

В умовах четвертої промислової революції нормою стає забезпечення робочого місця соціальним пакетом, соціальним стандартом стає житло з холодним і гарячим водопостачанням, теплопостачанням, каналізацією, телефоном, телекомунікаційним зв'язком, у тому числі — й Інтернетом — та іншими благами цивілізації.

У зверненні Папи Римського Франциска до учасників ВЕФ у Давосі понтифік закликав провідних підприємців світу приділити особливу увагу створенню гідних робочих місць для всіх і не забувати про бідних, підкресливши при цьому, що технологізація глобальної та національних економік привела до зменшення можливостей знайти гідну роботу [3]. В листі до К. Шваба понтифік наголошує на необхідності дотримання соціальних прав людини: «людина повинна керувати розвитком технологій, а не дозволяти технологіям домінувати над людиною».

У той же час у доповіді ВЕФ від 18 січня 2016 р. зазначається, що більше 7 млн робочих місць у п'яти провідних країнах світу знаходитимуться в зоні небезпечного ризику протягом наступних п'яти років. Від масової автоматизації праці жінки втратять менше, ніж чоловіки, оскільки менша їх кількість працює у тих сферах, де будуть створюватися нові вакансії за рахунок впровадження нових технологій.

Глобалізація і технічний прогрес привели до економічних змін, підвищення добробуту населення у всьому світі та скорочення кількості людей, які живуть у зубожінні. Проте у світі зростає нерівність. Як зазначив Генеральний секретар ООН А. Гутерріш, у восьми найбагатіших людей світу стільки ж багатства, скільки у 3,6 млрд бідняків разом узятих [1].

Отже, на нашу думку, четверта промислова революція вплине на ринок праці за такими трендами: збільшить кількість робочих місць кращої якості, забезпечених соціальним пакетом; поширить безробіття, викликане технологічними змінами в структурі виро-

бництва; приведе до ліквідації багатьох існуючих спеціальностей; підвищить вимоги до рівня кваліфікації працюючих на нових робочих місцях; потребуватиме перепідготовки працюючих за новими професіями; збільшить розміри інвестицій для створення нових робочих місць; посилить вимоги адаптації системи освіти до потреб глобалізованого ринку праці; підвищить залежність зростання заробітної плати від росту продуктивності праці; посилить соціальний захист працюючих і дотримання їх соціальних прав. Усі ці зміни на ринку праці створять нові можливості для людини, що, своєю чергою, позитивно вплине на соціально-економічний розвиток людства за умов глобалізації.

Література

1. Борьба с бедностью, безработицей и неравенством — мощный механизм предотвращения насилия и конфликтов. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.un.org/russian/news/ story.asp? NewsID=27345#.WKLW683 Wm3Y.
2. Достойный труд: Доклад генерального директора // Международная конференция труда, 87-я сессия. — Женева. МБТ, 1999. — 106 с.
3. Папа Римский призвал участников форума в Давосе «не забывать о бедных». — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://regnum.ru/news/ polit/ 2059866.html.
4. Thornhill J. «The Fourth Industrial Revolution», by Klaus Schwab. World Economic Forum //The Financial Times. — 17.01.2016.
5. World Economic Situation and Prospects 2017. United Nations. New York, 2017. — 201 p.

УДК 331.101.2: 331.105.6

Прохоровська С. А.,
канд. екон. наук, доц.,
Тернопільський національний економічний університет

ГІДНА ПРАЦЯ ЯК ЧИННИК РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН

Сучасна соціально-економічна та політична ситуація в країні призвела до масових звільнень працівників, зростання їхньої незадоволеності заробітною платою, умовами праці, соціальним захистом, скорочення робочого часу та ін.

Посилена увага до питань забезпечення гідної праці зумовлена: стрімкими змінами зовнішнього середовища, що висувають конкретні вимоги до підприємств, роботодавців і працівників;